

BILIONYS

PARENGĖ JURGIS ŽELVYS
Danutės MUKIENĖS nuotraukos

Bilionių kaimas – tarp kalvų ir klonių. Tai to paties pavadinimo seniūnijos centras. Jis yra 4 km į pietryčius nuo Laukuvos, prie Žemaičių plento, greta šio krašto senovę menančio vieno iš didžiausių ir gražiausių Žemaitijoje Bilionių piliakalnio, Švedkalniui vadinamo. Šalia piliakalnio – rekonstruota etnografinė žemaičių sodyba, kurią galima išsinuomoti švenčių ir kitomis progomis. Gyvenvietės teritorija įeina į Varnių regioninį parką ir Bilionių krašto vaizdžio draustinį.

1923 m. Bilionių kaime buvo 260 gyventojų. Dabar čia veikia biblioteka, Laukuvos gimnazijos pradinio ugdymo skyrius.

BILIONIŲ PILIAKALNIS

JUOZAS MICKEVIČIUS

Bilionų kaime (Laukuvos apyl., dešinioji Žemaičių plento pusė), važiuojant nuo Kaltinėnų link Laukuvos, yra Bilionių piliakalnis. Ant jo užkopęs kaip ant delno pamatysi gerą lopą žemaičių žemės. Netoliese stūkso Dievyčio klanų kupra, dunkso Medvėgalis, Paršpilis. Kiek akys užmato tyvuliuoja nedidelės pelkės, tarp kurių vinguruoja Rungio ir Sauties upeliukai. Į šiaurę ir šiaurės rytus tęsiasi didesnės balos, tarp kurių telkšo baigianti užaugti Burkalės ežerėlio akis. Dalis šių balų buvo vadinama Šventpelke. Senovėje šie liūnai buvo kliūtis priešams pasiekti piliakalnį. Kronikose apie čia XIII–XIV a. vykusias kovas jokių žinių nerandama; gal čia stovėjusi piliis anuo metu kitu vardu buvo vadinama. Manoma, kad XVII ar XVIII a. kovų su švedais laikotarpiu, ši kalva buvo patogi stebėjimo vieta. Vietos gyventojai dabar vakarinį kalvagūbrį vadina Švedkalniui, o rytinį – Bilioniais.

Šį aukštumą, pakilusi nuo jūros lygio 203 metro, susidaro iš dviejų kalvagūbrių, kuriuos jungia šiaurės pusėn įlinkusi siaura juosta. Todėl, stovėdami nuo piliakalnio kiek nuošaliau, kalno pietinės pusės centre, matome tarsi taisyklingos formos didžiulius milžino akinius. Rytinė viršūnė išlaikė dalį senojo piliakalnio bruožų.

Bilionių piliakalnis. Nuotraukos iš juozo Mickevičiaus archyvo. Fotografuota XX a. pirmoje pusėje

Viršuje iki šiol yra taisyklinga, beveik keturkampė aikštė su pylimo žymėmis rytiniame gale, o žemiau eina statūs penkių–šešių metrų aukščio šlaitai ir dalis išlikusios dešimties–dvidešimties metrų pločio terasos. XX a. pr. žemiau buvusios dvi gana ryškios dabar ne visai matomos terasos. Anksčiau piliakalnis priminė tarsi laiptuotą piramidę su lygia viršūne. Čia yra rasta gintarinių karolių, žalvarinis ietigalis. Iš tų radinių spėjama, kad pietinėje pašlaitėje jau žiloje senovėje yra buvę sodybų.

Šį piliakalnių tyrinėjo ir plačiai išgarsino Liudvikas Kšivickis. Jis čia buvo iškasęs kelias nedideles duobes. Piliakalnio viršutinė aikštelė anksčiau buvo ariama. Piliakalnio šlaitas status, ant jo nebuvo galimybių užvažiuoti. Žagarus valstiečiai užnešdavę, mėslą užkeldavę kibirais, o nupjautų javų pėdus žemyn nuleisdavę virve. Žmonės seniau žinojo įvairių pasakojimų apie tą piliakalnį. Daugelis buvo įsitikinę, kad tame kalne tebėra požemiai, kuriuose ka-

Bilionių piliakalnis 2010 metais.
Danutės MUKIENĖS nuotrauka

daisė švedai gyveno. Žmonės, užpildami iškastas duobes, kalbėję, jog reikia jas užkasti, kad švedams vanduo į vidų netekėtų. Daug buvo pasakojama apie kažkur seniau šlaite buvusias geležines duris į kalno požemius, apie skylę, į kurią vaikai įkrisdavę ir pražūdavę. Todėl tą skylę, kuri vedė į požemius, žmonės kadaise užvertę akmenimis ir taip užlyginę, kad net ir jos vieta nebežinoma.

O kiek čia seniau vaidendavęsi! Pasirodydavę įvairūs ponai, kažkokios baidyklės. Jos kartais, pasikinkiusios ožius, atbulos važiuodavusios. Plačiai buvo žinomas pasakojimas apie tai, kad Burkalės ežerėlyje švedai nuskandinę auksinį stalelį ir dvi aukso kėdes, o gal ir daugiau turto.

Reikėtų, kad ši įdomi Žemaitijos gamtovaizdžio puošmena būtų bent kiek prižiūrima (tekstas rašytas apie 1936 m. – red. p.). Pirmiausia būtina sustabdyti jo ardyimą – neleisti arti. Piliakalnio papėdėje auga medžių gojus ir toliau išsidėstęs to paties vardo kaimas su baltais naujais stogais sudaro vientisą šių apylinkių vaizdą. Biloniai yra paskelbti sąjunginės reikšmės landšaftiniu-istoriniu draustiniu. Atitinkamai jį reikia ir prižiūrėti.

Parengta pagal P. Vasiliausko publikaciją, išspausdintą leidinyje „Mūsų gamta“ (1965 m., Nr. 5, p. 27)

Senų senovėje gyvenę du milžinai. Jie supylė kalnus, atsisedo ant jų ir padarė viens kitam po samtį.

Žmonės pasakoja, kad toje vietoje, kur dabar yra Švedkalnis, buvusi pilis. Toje pilyje buvę švedai ir jie turtingai gyvenę. Vėliau švedams reikėję iš tos pilies išsinešdinti. Nenorėdami palikti pilies, nutarė užpilti ją žemėmis. Švedai nešę žemes kepurėmis ir pylę ant pilies. Po kurio laiko jie tą pilį užpylę, palikę tik vienas duris, kad būtų galima įeiti į vidų. Prie tų durų švedai palikę užkerėtą šunį. Žmogaus į vidų jis neįleisdavo tol, kol šis neatspėdavęs šuniui patikėto slaptyvardžio.

Kiti pasakoja, kad tam šuniui reikėdavę duoti gražią, nekaltą lietuvę mergaitę. Dar kiti porina, kad ant tų durų buvęs padėtas akmuo su įrašu: „Kas eis, tas galvą padės!“

1943 m. gruodžio 27 d. užrašė III klasės mokinys P. Lukošius

Švedkalnyje esanti paslėpta skrynja, o joje – auksas ir brange nybės. Daug atsiradę drąsuolių, norinčių iškasti tą skrynją, bet niekam nesisekė. Vieni sakė, kad, norėdamas skrynją pasiekti, turi dvylika galvų nukirsti ir kasdamasis prie skrynios jas padėti.

Slinko metai, o skrynja tebegulėjo Švedkalnyje. Kartą atėjęs senelis ir pasakęs, kad, jei žmonės nori tą skrynją paimti, turi atsi-vesti kunigą su visais reikmenimis, kurie reikalingi šv. Mišioms atlaikyti, ir tas kunigas prie kalno turi atlaikyti šv. Mišias.

Žmonės taip ir padarė. Kai kunigas baigė laikyti šv. Mišias, skrynja iškilo į paviršių. Po šv. Mišių reikėjo užgesinti žvakes, o jie

Bilonių piliakalnio papėdėje

Etnografinė, valstybės saugoma Jono rupšlaukio sodyba Bilonių piliakalnio papėdėje

neturėjo žnyplių. Tada skrynja su dideliu trenksmu nusileidusi į kalno gilumą. Net ir šiandien ten tebesanti duobė. Sako, kad niekas daugiau negalėsias tos skrynios iškasti.

1944 m. gegužės 4 d. užrašė Laukuvos vidurinės mokyklos IV klasės mokinė M. Jaraitė

(Nukelta į 70 p.)

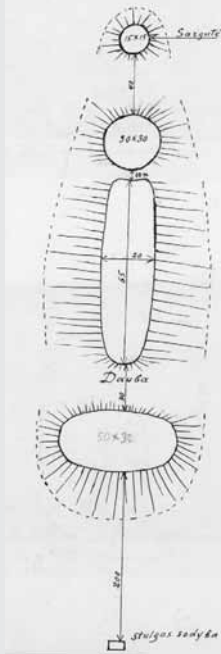

Bilonių gyvenvietė

ŠILALĖS SENOVĖ

Nuotraukos iš Juozo Mickevičiaus archyvo.
Fotografuota 1936–1975 metais

Rūbaitių piliakalnis

Zalvarinė antkaklė iš
Dargalių kaimo

Akmuo su pėda
(Palokysčio pėduotasis
akmuo)

Palokysčio akmens
pėdos. A. Poškos
nuotrauka. 1960 m.

Kairėje – Vederių piliakalnio
pylimas.
Apačioje – Vaičių piliakalnis.
V. Ramanausko nuotrauka.

(Atkelta iš 69 p.)

Seniau ant piliakalnio viršūnės buvusi skylė, įdubimai. Iš tos skylės nuolat rūkdavę dūmai. Nakties metu visi bijodavę eiti pro tą kalną, nes iš požemio išlipdavę pasivaikščioti visi pragaro velniai. Piemenims ganant bandą, kiekvieną dieną 12 valandą, ateidavę keletas aukštų vyrų su skrybėlėmis, o jų nosys būdavusios be skylučių.

Seniau ant kalno buvę labai gražūs rūmai, kuriuose gyvenę karaliai. Kai švedai turėję iš šių apylinkių pasitraukti, tai išėję iš rūmų ir uždarę geležines duris. Rūmuose buvę labai daug auksinių ir sidabrinų daiktų.

Papasakojo 53 metų amžiaus Jonas Butkus iš Gulbių kaimo. Užrašė IV klasės mokinė Butkutė

Seniau ant Švedkalnio viršūnės iškildavę švedų kareiviai. Kai jie pasirodydavę, su savo arkliais žmonėms pievas ir javus išbraidydavę. Kiekvieną naktį dainuodavę ir šūkaudavę jie. Švedų kareiviai žmonėms taip įsipykę, kad šie pradėję ieškoti burtų – žmonės siekė, kad švedai ant kalno daugiau nepasirodytų. Ieškojo, tačiau nerado.

Vieną vakarą pas ūkininką užėjęs senas pavargėlis ir paprašęs nakvynės. Ūkininkas nuvedęs jį miegoti į jaują. Apie 11–12 valandą pasigirdę nuo kalno pusės kylantis klykavimas ir šauksmai. Pavargėlis išėjęs iš jaujos ir pamatęs kad ant kalno viršūnės jodinėja švedai.

Ryte pavargėlis pasakęs šeimininkui, kad tuos švedus reikia nuvaryti nuo kalno. Ūkininkas atsakęs, kad jokie burtai nepadeda. Tada pavargėlis pasakęs, kad ant kalno reikia paleisti baltą arklį, aprištą raudonu audeklu. Gyventojai paklausę patarimo ir vakare paleidę tokį arklį. Švedai, pamatę raudoną spalvą, nujoję į pakalnę ir daugiau nebeprasirodę. Toje vietoje, kur jie jojo, pasiliko griovys, o kalnas iš šiaurės pusės buvęs nustumtas žemyn.

1944 m. liepos mėnesį užrašė Albinas Rupšlaukis

Kai Lietuvą buvo užpuolę švedai, ant to kalno stovėjusi pilis. Švedai užsidarę toje pilyje ir žemaičiai niekaip negalėję jų iš ten išvyti. Švedai to kalno pakalnėje laikę arklius ir ganę juos pievoje.

Žemaičiai kartą vieną arklį apsiuvę raudona medžiaga ir paleidę jį. Švedų arkliai, pamatę raudoną spalvą, pradėję arklį kandžioti ir draskyti. Kilęs labai didelis triukšmas. Švedai puolę iš pilies pažiūrėti, iš kur tas triukšmas. Tada žemaičiai užpuolę švedus ir ėmė juos mušti. Švedai iš pilies buvo išbėgę be ginklų, tai negalėjo priešintis ir pasileido bėgti. Bėgdami jie dalį turėto turto dar spėjo pasiimti, o kitas likęs pilies viduje. Kai lietuviai pradėjo smarkiai juos vyti, tai jie aukso staliuką ir kėdę įmetę į Burklės ežerą. Kad ir kiek paskui tų brangių daiktų žemaičiai ieškoję, surasti negalėję.

Papasakojo 52 metų amžiaus I. Straukas iš Girvainių kaimo (Laukuvos vlsč., Šilalės r.). Užrašė Birutė Straukaitė

BILIONIŲ PĖDUOTASIS AKMUO

Bilonių kaime (buv. Laukuvos vlsč., Laukuvos apyl.), buvusiam Lukošiaus sklype, yra didelis akmuo. Jame buvo žmogaus pėda, kurią piemenys vėliau apgadino.

Užrašė E. Ridzevičius, 1943 metai